

Abstrakt

Tato práce zkoumá orientální krajiny ve francouzském cestopise 19. století. Autorka vnímá cestopis jako svébytný literární žánr a hlásí se k topologické a tematologické kritice, motiv krajiny v literárním textu definuje v souladu se školou A. Rogera jako gesto umělého a cíleného výběru submotivů. 19. století znamenalo ve francouzské próze obrodu a uměleckou emancipaci cestopisného žánru, přičemž cesty do Orientu se historicky i kulturně staly pilířem tohoto procesu. S vývojem cestopisu v daném období jsou spjaty významné modifikace identity mluvčích, kteří v textu prezentují krajinu. První část práce analyzuje tento proces, díky němuž se extratextuální entita autora člení na historicko-biografickou identitu autora-turisty a autora-umělce, jenž s sebou nese předchozí intelektuální zkušenost a prekonstituované obrazy Orientu. Intratextuální entita vypravěče se pak rozděluje na cestovatele a vypravěče, přičemž první mluvčí zprostředkovává „zážitky z cest“, vytváří autenticitu cestopisu, zatímco vypravěč je nadstavbovým mluvčím, jenž na základě vjemů cestovatele interpretuje krajinu, dodává jí intertextuální kontext a modifikuje časové linie cesty zapojením paměti. Studie jednotlivých cestopisných textů ve druhé části práce ukazuje, jak se v průběhu 19. století motiv orientální krajiny sémanticky i strukturálně obohacoval a do jaké míry se orientální krajina, oscilující mezi intertextuálním *déjà-vu* a snahou vyjádřit neopakovatelnost neznámého, zapojovala do časoprostoru svého pozorovatele. Studie cestopisných textů je ve třetí části prohloubena komparativním přístupem, jenž definuje hlavní funkční modely obrazu krajiny a jejích submotivů. Od dokumentárně – deskriptivního pojetí konce 18. století se přes krajinu jako kulturní dědictví a krajinu – nepřítel vytváří přesah k otevřené krajině jakožto dilematu tvorby, která vstupuje do dialogu s evropskou krajinou, zahrnuje v sobě několik podtypů krajin i jejich hranice a harmonizuje či naopak vyhrocuje vztahy mezi jednotlivými krajinnými submotivy spjatými se základními živly či smysly. V závěrečné syntéze se vyjevuje, jak se orientální krajina v daném období postupně oprostila od deskriptivního aspektu a stala se metodologicko-filosofickou otázkou vyjádřitelnosti nejednoznačného prostoru a tedy v konečném důsledku problémem hranic možností jazykového kódu.

Résumé

Le présent travail analyse les différentes images du paysage oriental présentes dans les récits de voyage français du 19e siècle. L'auteur conçoit le récit de voyage comme un genre littéraire indépendant à part entière et applique pour son étude la méthodologie de la critique topologique et thématique. Partant de l'école d'A. Roger, elle définit le paysage littéraire comme un geste artistique de sélection volontaire des éléments constitutifs. Le 19e siècle fut témoin d'une renaissance du récit de voyage dont les voyages en Orient constituèrent le vrai pilier historique et culturel. Ce développement eut pour conséquence une modification cruciale au niveau d'identité de différents locuteurs qui présentent le paysage dans le texte. La première partie du travail se penche sur ce processus qui divise l'entité extratextuelle de l'auteur en auteur-touriste (élément historique et biographique) et auteur-artiste, ce dernier incluant dans le texte sa précédente expérience intellectuelle et les images de l'Orient pré-construites. De même, l'entité intratextuelle du narrateur se dédouble en voyageur et narrateur, permettant au premier de transmettre les anecdotes et participer à la création de l'authenticité du voyage, tandis que le narrateur, au-dessus de la structure de base du voyage, interprète le paysage, l'enrichit de contextes intertextuels et modifie la ligne temporelle du voyage en utilisant le principe de la mémoire. Dans une seconde partie, l'auteur a opéré une sélection de récits de voyage afin de définir les procédés par lesquels le paysage oriental, à mi-chemin entre le déjà-vu intertextuel et l'intention d'exprimer la nouveauté unique de l'espace, entre dans la dimension chronotopique de son observateur. L'analyse des récits de voyage est raccordée, dans une troisième partie, à une approche comparative qui définit les principaux modèles de fonctionnement de la représentation du paysage et de ses motifs. Partant de la conception documentaire et descriptive héritée de la fin du 18e siècle, le récit de voyage du 19e siècle incorpora le motif du paysage – patrimoine culturel et du paysage – ennemi pour faire naître un paysage oriental ouvert, véritable défi créatif et interlocuteur du paysage européen. Un espace sans précédent qui saura englober plusieurs types de paysage ainsi que leurs frontières, et pourra faire harmoniser ou mettre en contraste différents motifs de base liés aux éléments et à la perception sensorielle du paysage. Dans la synthèse finale, l'auteur explique la manière comment, grâce à l'enrichissement sémantique substantiel accompli pendant le 19e siècle, le paysage oriental quitta progressivement son aspect descriptif afin de devenir un concept méthodologique et philosophique portant sur la possibilité d'exprimer un espace ambigu et donc, plus généralement, sur les limites du code linguistique.